

CZU: 94:82-5(498.4)"1861/1918

ELEMENTE ALE IDENTITĂȚII NAȚIONALE REFLECTATE ÎN DISCURSUL INTELECTUALILOR ROMÂNI DIN ZONA NĂSĂUDULUI ÎN PERIOADA 1861-1918

Iuliu-Marius MORARIU

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (România)

În cadrul acestei cercetări, autorul va identifica și analiza cele mai importante elemente ale identității naționale ce pot fi regăsite în discursul și faptele intelectualilor români din Năsăud în perioada 1861-1918. Sursele documentare ale ei vor fi documentele provenite din Arhivele Naționale, Bistrița-Năsăud (*Fondul Reuniunii Mariane, Fondul Reuniunii de cântări, Fondul Reuniunii de lectură* etc.), dar și unele reviste, precum *Transilvania, Telegraful Român* (ambele de la Sibiu), *Anuarul Gimnaziului grăniceresc*, sau lucrări ale unor istorici care au investigat această zonă și istoria ei.

Cuvinte-cheie: *Gimnaziul Grăniceresc năsăudean, localitate, preot, profesor, reviste.*

ELEMENTS OF NATIONAL IDENTITY REFLECTED IN THE DISCOURSE OF THE ROMANIAN INTELLECTUALS FROM NĂSĂUD AREA BETWEEN 1861-1918

In this research, the author will identify and analyse the most important elements of the national identity, that can be founded in the discourse and the acts of the Romanian intellectuals from Năsăud area between 1861-1918. The documentary sources will be the documents from the Archive (from the National Archives, Bistrița-Năsăud Department Services, *Fond of Marian Reunion, Fond of the Reunion for Songs, Fond of Reunion for lecture* and s. o.), but also reviews like *Transilvania, Telegraful Român* (both from Sibiu), *The Yearbook of the Boundary Gymnasium*, or works of historians which investigated this area and its history.

Keywords: *Boundary Gymnasium from Năsăud, village, clergyman, professor, reviews.*

Introducere

Cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea a adus multe schimbări în statutul românilor transilvăneni. Tranziția de la neo-liberalism la neo-absolutism și apoi la dualism a marcat existența lor și a contribuit la transformarea statutului lor social sau politic. Aceste modificări se vor răsfrânge și asupra românilor năsăudeni, pe care-i vom avea în vedere în rândurile următoare.

Intelectualitatea românească de aici, destul de firavă la începutul perioadei investigate, va cunoaște o creștere substanțială înspre finele secolului al XIX-lea, o contribuție importantă la acest fapt având Gimnaziul Grăniceresc năsăudean [1; 2, p.22; 3-5], înființat în anul 1861, și *Fondurile Grănicerești năsăudene*, o instituție ce s-a preocupat cu tipărirea tinerilor români capabili [6; 7, p.25-29; 8, p.225-271; 9]. Ea se va manifesta cu preponderență în cadrul pasivismului, începând cu anul 1867. Activiști precum Ioan Ciocan [10, p.54-57; 11, p.286-289] vor constitui adevărate rarități în perioada avută în vedere. În acest context, asociaționismul cultural importat, cel mai probabil din Vest [12, p.21], va deveni forma de manifestare a românilor din această zonă, înlocuind activismul politic [13, p.531-544; 14].

Cum se vor dezvolta însă în această perioadă ideile privitoare la identitatea națională în această zonă? La această întrebare vom încerca să răspundem în rândurile următoare, valorificând atât volume dedicate istoriei locale, cât și documente, studii sau articole. Astfel, din monografiile dedicate istoriei orașului sau a zonei [15-17], instituțiilor culturale de aici [18-21] sau personalităților locale [22], din articolele unor periodice apărute în acea perioadă în zonă sau în alte părți ale Transilvaniei, în paginile cărora se vor exprima și intelectualii năsăudeni, sau din documentele arhivistice identificate, vom extrage informațiile necesare cercetării de față, care va aduce în fața cititorilor un segment insuficient valorificat până acum din istoria Năsăudului.

1. Intelectualitatea românească din zona Năsăudului

Înainte de a vorbi despre elementele privitoare la identitatea națională din discursul intelectualilor năsăudeni, socotim potrivită o scurtă definiție a categoriei pe care o vom avea în vedere. În perioada dintre cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele două decenii ale secolului trecut, intelectualitatea năsăudeană, parte a societății alfabetizate, care, la acea vreme, consta din aproximativ zece procente din totalul oamenilor locului [23, p.39], era formată cu precădere din preoți, dascăli, juriști și ofițeri. Aderarea la unirea cu Roma,

realizată în parte forțat, după evenimentele din 1763 și 1764 [24], adusesse cu ea și dezvoltarea instituției eclesiastice în zonă [25], instaurarea unui vicariat al Rodnei și trimiterea în zonă a unor preoți care absolviseră studiile la Blaj și apoi le continuaseră în străinătate.

Înființarea, în anul 1764, a Regimentului al doilea de Graniță năsăudean [26, p.231-239; 27] a adus cu sine și crearea unei școli de ofițeri în zonă. Așa se face că, în perioada investigată, aceasta, având deja aproape un secol de tradiție, formase o parte consistentă a intelectualității locale. Mai mult, o parte a ofițerimii de naționalitate românească s-a școlit și în alte centre, mai cunoscute ale Imperiului, ajungând în elita ecvestră a Transilvaniei și nu numai. Așa se face că în prima parte a celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea districtul autonom al Năsăudului va ajunge să fie condus de către căpitanul Alexandru Bohățel, un fiu al plaiurilor acestora [28, p.144; 29, p.174], iar ofițerimea va fi mereu evidențiată în cadrul activității unor asociații culturale precum Reuniunea Mariana, „Astra” sau a altor instituții similare.

Pe lângă preoți și ofițeri, un loc aparte îl va ocupa dascălimea năsăudeană. Dacă la nivelul satelor aceasta desfășura o activitate amplă și susținută ce viza alfabetizarea populației și conștientizarea ei cu privire la drepturile pe care le avea, conferințele populare având un rol important în acest sens și fiind, adesea, rodul colaborării dintre preoți și dascăli [30, p.549; 31, p.208], la nivelul Năsăudului tagma profesorală era concentrată, înainte de 1863, în jurul școlii pedagogice și, după acest an, cu precădere în jurul Gimnaziului. *Fondurile grănicerești năsăudene* au creat contextul ca tinerii români din această zonă să studieze în marile centre ale Imperiului, reușind să devină a treia instituție importantă din Transilvania în acest domeniu [32, p.221]. Lor li s-au adăugat eforturile de stipendiere ale „Astrei”, ale fundației Gojdu, dar și ale anumitor fundații locale, precum „Vasile Nașcu” [33, p.3-19]. Cei mai mulți dintre cei stipendiați de acestea au ales cariera didactică. Frumusețea alegerii lor rezidă și în aceea că, după ce studiaseră în mari centre ale Imperiului, mulți dintre tineri aleseseră să se întoarcă pe plaiurile natale pentru a contribui la creșterea culturală a românimii de aici. Cazul lui Paul Tanco, devenit primul român doctor în matematici, la Graz, în 1872 [34, p.246; 35], care apoi va fi profesor și director al Gimnaziului năsăudean și autor al unor lucrări importante pentru spațiul pedagogic al vremii [36, p.3-50], sau cel al lui Grigore Pletosu, absolvent al primei promoții a școlii năsăudene, apoi a Seminarului andreian de la Sibiu și al Facultății de Litere și Filosofie de la Leipzig, care a studiat o vreme și la Budapesta [37, p.289-290; 38, p.437; 39; 40, p.430; 41, p.33; 42, p.80], devenind apoi profesor al școlii năsăudene între anii 1878 și 1909, sunt doar câteva dintre cele reprezentative din acest spațiu.

De altfel, în perioada investigată, numărul profesorilor de aici se va situa în jurul cifrei de 15. Cei doi cateheți, unul pentru religia ortodoxă, celălalt pentru cea greco-catolică, vor fi cu precădere preoți, iar din corpul profesoral vor face parte cel puțin doi doctori în domeniile pe care le profesau în toată această perioadă [43, p.5-7; 44, p.13-18; 45, p.22-23].

Tagma juriștilor va fi mai slab reprezentată în această zonă, oameni precum Nestor Șimon, care au avut și preocupări culturale [46, p.469-471; 47, f.1-13], activând cu precădere în domeniul administrativ și neavând decât arareori opinii care să influențeze mediul cultural și cel românesc, în perioada investigată.

2. Mijloacele de exprimare ale intelectualității năsăudene

După ce, în paginile anterioare ale cercetării noastre, am arătat care era compoziția intelectualității năsăudene, socotim potrivit ca în cele ce urmează să reliefăm pe scurt mijloacele prin care se exprima această intelectualitate. În primul rând, dascălii își exprimau opiniile din fața catedrei, iar preoții de la amvon, însă, din păcate, foarte multe dintre ideile exprimate în aceste cadre vor rămâne în anonim până la finele istoriei, din cauza că nu au fost exprimate în scris.

Au existat însă și bogate preocupări culturale ale acestor intelectuali. Acestea erau orientate pragmatic, înspre valorificarea patrimoniului cultural sau material al zonei și valorificarea istoriei ei și înspre luminarea poporului. Unii dintre intelectuali și-au exprimat opiniile științifice sau privitoare la identitatea națională (adesea, multe dintre opiniile științifice conțineau inserate și aspecte privitoare la națiune și identitatea națională) în paginile unora dintre cărțile publicate [48-52], în vreme ce alții au preferat să le insereze în paginile unor periodice importante ale acelei vremi. Așa se face că intelectuali precum Florian Porcius [53, p.49-56; 54, p.73-75; 55, p.87-91; 56, p.101-104; 57, p.6-124; 58, p.8-154; 59, p.177-181; 60, p.193-196; 61, p.1-5; 62, p.17-23; 63, p.33-37; 64, p.49-52; 65, p.65-67; 66, p.107-112; 67, p.50; 68, p.15] sau Grigore Pletosu [69, p.336; 70, p.155-172; 71, p.345; 72, p.250-254; 73, p.80] publică în paginile unor reviste, cum ar fi *Transilvania* de la Sibiu. Pentru autorii clerici va fi de asemenea destul de facil să se exprime în paginile unor periodice bisericești [74, p.37-42; 75, p.77-84; 76, p.276-285; 77, p.280-284; 78, p.311-313; 79, p.3-16; 80,

p.180-184; 81, p.337-341; 82, p.285-297; 83, p.338; 84, p.342; 85, p.347; 86, p.354; 87, p.409-414; 88, p.409-414; 89, p.409-414], însă pentru cei care nu vor reuși să pătrundă în paginile unor periodice românești centrale se vor înființa reviste la Năsăud. În perioada investigată aici vor apărea 14 periodice [90, p.19-98]. Dinamica lor este una cu adevărat remarcabilă, în cadrul acestora putând fi regăsite atât reviste manuscris precum *Musa Someșană* [91, p.25; 92, p.32; 93, p.6], cât și reviste ilustrate [94, p.1], pedagogice sau de alt fel. Cea mai longevivă și singura care va avea continuitate neîntreruptă pe întreaga durată de la apariție și până la Marea Unire este *Raportul Gimnaziului năsăudean*. Multe dintre ele vor continua alte reviste mai vechi, creând astfel contextul metamorfozării acelor periodice și oferind o oarecare continuitate.

3. Elemente ale identității naționale reflectate în discursul intelectualilor români din zona Năsăudului în perioada 1861-1918

Data fiind abundența periodicelor năsăudene, care vor crea adesea cadrul de exprimare al intelectualității de aici, este firesc ca în paginile lor să întâlnim multe informații importante pentru cercetarea noastră. De aceea, nu vom ezita să le folosim, însă nu vom neglija nici sursele arhivistice întâlnite.

Atunci când se vorbește despre elementele de identitate națională în zona Năsăudului, trebuie avută obligatoriu în vedere moștenirea istorică a acelor locuri. Și atunci, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în primele două decenii ale secolului trecut, moștenirea culturală era foarte importantă. Aproape fiecare discurs public al unui reprezentant al românimii conținea referiri la faptele de arme ale celor ce făcuseră cândva parte din Regimentul II Grăniceresc năsăudean [95, p.101]. Rolul acestor reiterări era unul eminent moralizator. Oamenii erau invitați să înțeleagă aceste evocări în sensul *la noblesse oblige* și să se dovedească urmași vrednici ai grănicerilor de altădată. Totodată, ea se constituia într-un element de coeziune pentru românii de aici, care erau invitați să se gândească la faptul că strămoșii lor care ținuseră piept unor armate precum cea a lui Napoleon la Arcole și Rivoli erau români.

Nu doar strămoșii iluștri ce reprezentau tagma ecvestră erau valorificați în zonă. Clericii de seamă vor beneficia în perioada investigată de adevărate medalioane și redescoperiri. Macedon Pop va întocmi și publica o monografie dedicată vicarilor năsăudeni [96], iar alți autori vor valorifica aspecte din predicile lor, în paginile cărora se făcea referire la istoria românilor și identitatea lor [97, p.79-103].

Orele de limba română vor fi destul de bine reprezentate în cadrul programei școlare de la Năsăud, completări cu privire la istoria poporului oferind și orele de religie sau cele de istorie. Discursul intelectualilor de la catedră, deși nu va fi unul militant, rostit în fața mulțimilor, în piețe, va fi unul clar și bine articulat ce sublinia continuitatea romană, după modelul școlii ardelenene, și arăta identitatea de limbă și de neam a tuturor românilor din cele trei țări. Prin ceea ce vor preda, dascălii vor contribui astfel la crearea generației care, în anul 1918, va semna documentele unirii. Eforturile lor vor fi completate de lecturile acestor tineri, în biblioteca bogată a școlii regăsindu-se, după cum țin să arate cercetătorii care au investigat acest subiect, cărți ale scriitorilor români importanți ai vremii [98, p.421-432], dar și de activitatea societății de lectură „Virtus Romana Rediviva”, închisă o vreme tocmai din acest motiv, unde se analizau și lucrări privitoare la istoria românilor [99, p.23; 100, p.345]. Activitatea de la catedră va fi dublată de cea publicistică. În paginile unora dintre articolele autorii vor milita chiar pentru introducerea unor colecții care să-i aibă în vedere pe tinerii ce abandonaseră prematur școala, în cadrul cărora să se publice chestiuni cu valoare practică [101, p.250-254].

Și în cadrul societăților culturale năsăudene intelectualitatea va promova elemente privitoare la identitatea națională. În cadrul reuniunii de lectură se vor achiziționa foarte multe reviste românești, cu precădere de istorie [102, f. 2v], iar în cadrul reuniunii de cântări se vor prezenta, pe lângă piese deja consacrate ce făceau parte din patrimoniul muzicologic universal, și compoziții românești sau adaptări muzicale ale textelor scrise de autori români, acest fapt contribuind la conservarea identității naționale. Iată, de exemplu, cum arăta programul pe care îl pregăteau cei de aici pentru Revelionul anilor 1888-1889:

„Programă:

1. „Colindă” executată de corul reuniunii.
2. „Ilustrațiune română” de K. R. Harras, cântată pe pian de D-șo(a)ra Estella Mureșan.
3. „Mihnea și baba” de Bolintinean, declamată de D-șo(a)ra Otilia Filipan.
4. „Moșul la drum”, esec. de corul reuniunii.
5. „Suferința” de C. Bruchental, cântată de D-șo(a)ra Emilia Mischinger, acompaniată cu pian de D-șo(a)ra Eugenia Pop.
6. „Vino lele” esec. de corul reuniunii.

7. „Olteanca”, de I. Mureșan, cântată pe pian de D-șo(a)ra Lucreția Moșil.

8. „Vivandera” esec. de corul reuniunii.

La 12 ore se va saluta „Anul nou” de un membru al reuniunii”.

altă manifestare similară și la 26 iunie 1898” [103, f. 7 r].

Analizând conținutul lui, observăm prezența unor texte ale lui Dimitrie Bolintineanu, adaptarea unui cântec popular, dar și prezența unui text al lui Ion Mureșanu, ceea ce denotă interesul intelectualității române pentru producția culturală autohtonă, românească. Așadar, cultura va constitui pentru intelectualii năsăudeni ai acelor vremuri un element foarte important, care poate ajuta la conservarea și promovarea elementelor pri-vitoare la identitatea națională. Ei vor încerca să o insereze în cadrul maselor largi ale popoarelor, înființând școli, oferind tinerilor români condiții de studiu și vorbind despre importanța și beneficiile ei. Așa va face, de exemplu, și Grigore Pletosu, în 1898, cu prilejul inaugurării școlii gimnaziale de la Prundu Bârgăului. El va arăta atunci celor prezenți că: „Mai ales noi, popor mic și într-o poziție geografică grea, avem neapărată trebuință de caractere oțălite în cunoștință, în adiminstrațiunea și în practica virtuților, pentru a nu slăbi nici naintea amenințărilor și pentru a păși cu siguranță în desvoltarea noastră culturală” [104, p.354].

Concluzii

După cum am putut observa, în zona Năsăudului, intelectualitatea românească a avut un rol important în conservarea și promovarea identității naționale. Într-o societate în care, după instaurarea dualismului, românii erau lipsiți de multe dintre drepturile fundamentale, intelectualii au reușit să conserve și să dezvolte această identitate, folosindu-se de aspecte din trecutul glorios al zonei, militând pentru cultură și beneficiile ei și oferind tinerilor posibilitatea de a evolua prin intermediul educației. Conștienți de faptul că identitatea națională prevalează în fața celei profesionale [105, p.3; 106, p.3], intelectualii de aici s-au reunit fie în cadrul unor asociații culturale, al căror rol a fost acela de a suplini pasivismul lor politic, fie în comitetele unor redacții. Românii de aici au format generații care și-au dorit să-și conserve identitatea și să se afirme prin intermediul ei, fapt ce s-a realizat în cadrul evenimentelor de la 1 Decembrie 1918, când crema intelectualității năsăudene a fost și ea prezentă.

Referințe:

1. ȘOTROPA, V., DRĂGANU, N. *Istoria școalelor năsăudene, scrisă cu prilejul jubileului de 50 de ani de existență (1863-1913) a gimnaziului superior fundațional din Năsăud*. Năsăud: Tipografia lui Gh. Matheiu, 1913. 414 p.
2. BARIȚIU, G. *Istoria regimentului alu II romanescu granitaru transilvanu*. Brașov: tipărită la Romer și Kamner, 1874. 224 p.
3. BOLOVAN, I., ONOFREIU, A., RUS, V. *Famițiile din Năsăud în anul 1869. Contribuții de demografie istorică*. Cluj-Napoca: Argonaut, 2010. 484 p. ISBN 978-973-109-207-2
4. COC, A.D. (coord.). *Monografia Colegiului Național „George Coșbuc” din Năsăud la 150 de ani de istorie (1863-2013)*. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2013. 557 p. ISBN 978-606-690-016-4
5. DAN, A. *Școlile grănicerești năsăudene (1851-1918)*. Cluj-Napoca: Presa Univiersitară Clujeană, 2012. 449 p. ISBN 978-973-595-404-8
6. ***, *Regulamentele fondurilor școlastice și de stipendie din districtul Năseudului*. Bistrița: Tipografia Carol Csallner, 1897. 121 p.
7. ***, *Despre fondurile școlare comunale din fostulu alu II-lea regimentu de graniția din Ardealu, mai tardiu districtulu Naseudului*. În: *Școala Română*, 1880, nr.4, p.25-29.
8. DARABANT, E., ONOFREIU, A. *Sorgintea fondurilor grănicerești năsăudene. Mărturii documentare*. În: *Arhiva Someșană*, seria a III-a, 2002, nr.1, p.225-271. ISSN 1583-3542
9. URECHE, L. *Fondurile grănicerești năsăudene (1851-1918)*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2001. 228 p. ISBN 973-8095-56-5
10. IUDEAN, O.E. *Deputați guvernamentali români în Parlamentul de la Budapesta (sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului XX), teză de doctorat (mss.)*. Cluj-Napoca, 2012. 429 p.
11. PĂCURARIU, I., CIOCAN, I. *Viața, caracteristica, moartea și funeraliile*. În: *Raportul al LII-lea despre gimnaziul superior fundațional din Naszod – Năsăud pentru anul școlar 1915/1916*. Bistrița: Tipografia lui Carol Csallner, 1916, p.286-289.
12. MAIOR, L. *Despre asociaționism și autonomizare în Transilvania secolelor al XIX-lea și al XX-lea*. În: Liviu Maior, Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan (coord.). *Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX-XX*. Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2011, p.3-21.
13. MORARU, A. *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000 – Biserică. Națiune. Cultură*. Vol.III, tom.I. Bucu-rești: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006. 820 p. ISBN 973-616-070-X

14. PĂCĂȚIAN, T.V. *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor sub coroana ungară*, vol.VII. Sibiu: Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1913. 625 p.
15. LUPȘAN, S., ONFREIU, A., ed. *Poruncile Primăriei Năsăud. Publicațiunile primăriei din Năsăud din anii 1863-1867*. Năsăud: Editura Fundației „George Coșbuc”, 2000. 284 p. ISBN 973-98983-8-6
16. MARȚIAN, I., coord. *Monografia Orașului Năsăud (1245-2008)*, vol.1. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2009. 750 p. ISBN 978-973-647-642-6
17. PAVELEA, T. *Năsăudul. Repere istorice și culturale*. Bistrița: Editura Fundației „George Coșbuc”, 2001. 189 p. ISBN 973-95264-1-6
18. LUPȘAN, S., coord. „*Virtus Romana Rediviva*”, *Societatea de lectură a elevilor Liceului Grăniceresc*. Bistrița: Editura Fundației „George Coșbuc”, 2002. 422 p. ISBN 973-98983-5-1
19. MORARIU, M. *Relațiile preoțimii năsăudene cu „Astra” (1861-1918)*. Cluj-Napoca: Argonaut, 2016. 128 p. ISBN 978-973-109-654-4
20. PAVELEA, T. *Socetăți culturale năsăudene*. Vol.1 „Varia”. Bistrița: Arcade, 2005. 205 p.
21. TANCO, T. *Academia Română (1866-2006). Academicienii năsăudeni și bistrițeni*. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2006. 143 p. ISBN 973-647-381-3
22. URECHE, L. *Academicianul Virgil Șotropa*. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2011. 231 p. ISBN 978-973-647-776-8
23. BOLOVAN, I., ONOFREIU, A., RUS, V. *Familiiile din Năsăud în anul 1869. Contribuții de demografie istorică*. Cluj-Napoca: Argonaut, 2010. 484 p. ISBN 978-973-109-207-2
24. ZINVELIU, G.-T., MORARIU, M. *Noi mărturii privitoare la Sfinții năsăudeni*. Cluj-Napoca: Renașterea, 2016. 196 p. ISBN 978-606-607-183-3
25. POP, M. *Vicarii năsăudeni* /Ed. Adrian Onofreiu, Lucian Vaida. Cluj-Napoca: Mega, 2014. 236 p. ISBN 978-606-543-491-2
26. GHEORGHITĂ, M. Încă o istorie a regimentului de graniță de la Năsăud. În: *Arhiva Someșană*, seria a III-a, 2004, nr.3, p.417-437. ISSN 1583-3542
27. LUPȘAN, SIMION, coord. „*Virtus Romana Rediviva*”, *Societatea de lectură a elevilor Liceului Grăniceresc*. Bistrița: Editura Fundației „George Coșbuc”, 2002. 422 p. ISBN 973-98983-5-1
28. GOLLNER, C. *Regimentele grănicerești din Transilvania 1764-1851*. București: Editura Militară, 1973. 231 p.
29. ȘOTROPA, V. *Districtul grăniceresc năsăudean și locul său în lupta pentru progres social și libertatea națională a românilor din Transilvania*. Cluj-Napoca: Dacia, 1975. 294 p.
30. **, Conferințele ținute în cursul anului 1910. În: *Transilvania*, 1911, nr.4, p.545-550.
31. **, Consemnarea membrilor «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român». Starea de la 10 August 1910. În: *Transilvania*, 1910, nr.4, p.199-215 (fără ISSN).
32. NĂSTASĂ, L. *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)*, Cluj-Napoca: Limes, 2006. 327 p. ISBN 978-973-726-183-0
33. POP, M.A. Statutele societății de ajutorire „Vasile Nașcu”. În: *Raportulu alu XXVII-lea despre Gimnasiulu superioru Gr.-Cat. românescu din Năseudu pre anulu școlasticu 1889-1890*. Sibiu: Institutul Tipografic, societate pe acții, 1890, p.3-19.
34. ANDRONIE, G.Ș. *Istoria matematicii în România*, vol.I. București: Editura Științifică, 1965. 414 p.
35. TANCO, T. *Graz. Paul Tanco – primul român doctor în matematică, fragmente biografice*. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2004. 120 p. ISBN 973-647-159-4
36. TANCO, P. Desvoltare elementară a cotientiloru in serii cu deosebita considerare a progresiunei geometrice dimpreuna cu materialulu de deprindere. În: *Reportulu alu XVIII-lea depre Gimnasiulu superioru gr- cat. romanescu din Năseudu pre anulu școlasticu 1886-7*, Imprimeria Aurora P. A. Todoranu, Gherla, 1887, p.3-50.
37. SENI, I. *Dicționarul culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud*, vol.1 - „Țara Năsăudului”, Ediția a II-a. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2010. 841 p. ISBN 978-973-647-688-6
38. DAN, A. *Școlile grănicerești năsăudene (1851-1918)*. Cluj-Napoca: Presa Univiersitară Clujeană, 2012. 449 p. ISBN 978-973-595-404-8
39. MORARIU, I.-M. *Restitutio Grigore Pletosu*. Cluj-Napoca: Eikon, 2014. 189 p. ISBN 978-606-711-159-0
40. SIGMIREAN, C. *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2000. 808 p. ISBN 973-8095-38-7
41. AMZĂR, D.C. Studenți români la universitatea din Leipzig. În: *Cercetări literare*, 1943, nr.5, p.21-40.
42. **, Egyetemi Hallgatok. În *A Budapesti kiraly magyar tudomány-egyetem almanachja MDCCCLXVII – LXXVIII-rol*, Nyomatott a magyar kiraly egyetemi konyvnyomadaban, Budapest, 1878, p.74-82.
43. **, Statutul personale alu corpului profesoralu. În *Raportulu alu XIII-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Năseudu pre anulu școlasticu 1881-2*, Bistrița: Tipariul lui T. Botschar, 1882, p.5-7.
44. **, Statutul personal. În *Reportul al XXXII-lea despre Gimnasiul superior fundatiunal din Năseud pentru anul școlastic 1894-95*, Bistrița: Tipografia „Carol Csallner”, 1895, p.13-18 (fără ISSN).

45. ***, Statutul personalu. În *Raportulu alu XXVII-lea despre Gimnasiulu superioru Gr.-Cat. românescu din Năsăudu pre anulu școlasticu 1889-1890*, Institutul Tipografic, societate pe acții, Sibiu, 1890, p.20-24.
46. ONOFREIU, A. Nestor Șimon – manuscrise inedite. În: *Arhiva Someșană*, seria a III-a, 2004, nr.3, p.469-494. ISSN 1583-3542
47. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Direcția Județeană Bistrița-Năsăud, *Fond ASTRA – Despărțământul Năsăud*, dosar 114/1911, f.1-13.
48. PLETOSU, G. *Dogmatica Ortodoxă*. Năsăud: Tiparul Tipografiei Arhidieceșane in Sibiu, 1893. 215 p.
49. PLETOSU, G. *Propedeutica filosofică pentru învățământul secundar*. Năsăud: Tiparul lui Carol Csallner în Bistrița, 1899. 125 p.
50. PLETOSU, G., GHETIE, I. *Retorica și carte de cetire pentru clasa a VI-a gimnasială*. Bistrița: Tipografia lui Carol Csallner, 1904. 152 p.
51. POP, M. *Vicarii năsăudeni* / Ed. Adrian Onofreiu, Lucian Vaida. Cluj-Napoca: Mega, 2014. 236 p. ISBN 978-606-543-491-2
52. ȘOTROPA, V., DRĂGANU, N. *Istoria școalelor năsăudene, scrisă cu prilejul jubileului de 50 de ani de existență (1863-1913) a gimnaziului superior fundațional din Năsăud*. Năsăud: Tipografia lui Gh. Matheiu, 1913, 414 p.
53. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului. În: *Transilvania*, 1881, nr.7-8, p.49-56.
54. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului- I. Monocotyledone. În: *Transilvania*, 1881, nr.9-10, p.73-75.
55. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului- I. Monocotyledone. În: *Transilvania*, 1881, nr.11-12, p.87-91.
56. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului- I. Monocotyledone. În: *Transilvania*, 1881, nr.13-14, p.101-104.
57. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului - II. Dicotyledone. În: *Transilvania*, 1881, nr.15-16, p.116-124.
58. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului - II. Dicotyledone. În: *Transilvania*, 1881, nr.17-18, p.148-154.
59. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului – urmare: saussurea D. C. sossurea. În: *Transilvania*, 1881, nr.21-22, p.177-181.
60. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului – urmare. În: *Transilvania*, 1881, nr.23-24, p.193-196.
61. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului – urmare. În: *Transilvania*, 1882, nr.1-2, p.1-5.
62. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului – urmare. În: *Transilvania*, 1882, nr.3-4, p.17-23.
63. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului – urmare. În: *Transilvania*, 1882, nr.5-6, p.3-37.
64. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului – urmare. În: *Transilvania*, 1882, nr.7-8, p.49-52.
65. PORCIUS, F. Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului – urmare. În: *Transilvania*, 1882, nr.9-10, p.65-67.
66. PORCIUS, F. Indreptări și adaogeri la „Flora phanerogamă din fostulu districtu alu Naseudului” susceptută în acesta foia”. În: *Transilvania*, 1882, nr.13-14, p.107-112.
67. AMZĂR, D. C., Studenți români la universitatea din Leipzig. În: *Cercetări literare*, 1943, nr.5, p.21-40.
68. ***, Bibliografia. Lectura. Bibliotece. În: *Transilvania*, 1886, nr.1-2, p.13-17.
69. PLETOSU, G. ABCDAR vorbitor pentru necărturari analfabeți. În: *Transilvania*, 1909, nr.IV, XL (1909), nr.IV, p.336.
70. PLETOSU, G.I. Educațiunea unui bun copil. Carte pentru părinți și alți educatori. Principiile morale și creștinești de care trebuie să se conducă părinții în educațiunea copiilor lor – de V. Gr. Borgovanu, profesor de filosofie și pedagogie. București – Gherla, 1901. În: *Transilvania*, 1902, nr.5, p.166-172.
71. PLETOSU, G. „O călătorie prin Alsacia-Lorena” de Onisifor Ghibu – 1909. În: *Transilvania*, 1909, nr.IV, p.345.
72. PLETOSU, G. Propunere pentru „Cartea tinerimei adulte din poporul agricultor”. În: *Analele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, V (1905), nr.5, p.250-254.
73. PLETOSU, G. Psihologia empirică. În: *Transilvania* 1888, nr.9-10, p.80.
74. PLETOSU, G. Anul bisericesc în desvoltarea sa istorică. În: *Revista Teologică*, 1907, nr.2, p.37-42.
75. PLETOSU, G. Anul bisericesc în desvoltarea sa istorică. În: *Revista Teologică*, 1907, nr.3, p.77-84.
76. PLETOSU, G. Desvoltarea istorică a anului bisericesc. Conținutul anului bisericesc. În: *Revista Teologică*, 1907, nr.7-8, p.276-285.
77. PLETOSU, G. Desvoltarea istorică a anului bisericesc. Sărbătoarea Schimbării la față a Domnului nostru Isus Christos. În: *Revista Teologică*, 1909, nr.6-7, p.311-313.
78. PLETOSU, G. Desvoltarea istorică a anului bisericesc. Sărbătorile Sf. Cruci. În: *Revista Teologică*, II (1908), nr.7-8, p.280-284.
79. PLETOSU, G. Din scrierile Sf. Ioan Gură de Aur. Cuvântare la sărbătoarea: „Anul nou”. Din cuvântarea Sf. Părinte întitulată „In Kalendas”. În: *Revista Teologică*, 1908, nr.1, p.3-10.

80. PLETOSU, G. Din Scrierile S. Ioan Chrisostom. Cuvântare la ziua Învierii Domnului. În: *Revista Teologică*, 1909, nr.3, p.180-184.
81. PLETOSU, G. Din scrierile Sf. Ioan Gură de Aur. Cuvânt la 6 August, Schimbarea la față a Domnului. În: *Revista Teologică*, 1909, nr.6-7, p.337-341.
82. PLETOSU, G. La cheștiunea uniformării planului de învățământ pentru institutele teologice din Metropolia gr.-or. română din Ungaria și Transilvania. În: *Revista Teologică*, 1909, nr.6-7, p.285-297.
83. PLETOSU, G. La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocaziunea sfințirii școlii confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița. În: *Telegraful Român*, 1898, nr.84, p.338.
84. PLETOSU, G. La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocaziunea sfințirii școlii confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița. În: *Telegraful Român*, 1898, nr.85, p.342.
85. PLETOSU, G. La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocaziunea sfințirii școlii confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița. În: *Telegraful Român*, 1898, nr.86, p.347.
86. PLETOSU, G. La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocaziunea sfințirii școlii confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița. În: *Telegraful Român*, 1898, nr.88, p.354-355.
87. PLETOSU, G. Moarte prin pușcă. În: *Telegraful Român*, 1879, nr.81, p.359.
88. PLETOSU, G. Revista Teologică. În: *Telegraful Român*, 1904, nr.39, p.1.
89. PLETOSU, G. Șaguna și cântarea bisericească. În: *Revista Teologică*, 1909, nr.9-10, p.409-414.
90. TANCO, T. *Istoria presei românești a Județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*. Cluj-Napoca: Editura Societății Culturale „Lucian Blaga”, 2004. 400 p. ISBN 973-87071-0-2
91. TANCO, T. Musa Someșană. În vol. *Virtus Romana Rediviva*, vol. II – „Urme peste veacuri”. Bistrița: Editura Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Bistrița-Năsăud, 1974, p.79-103.
92. FILIPOIU, O. Societatea de lectură „Virtus Romana Rediviva” și revista ei „Muza Someșană”, În: *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Serie nouă, Secțiunea III (Științe sociale – c. Limba și literatura română), XIII (1967), fascicula 1, p.15-34.
93. PAVELEA, T. Introducere la „Muza Someșană”. În: *Muza Someșană – Revista Societății literar-științifice „Virtus Romana Rediviva”*, 1987, nr.1(33), p.3-4.
94. **, Redacțiunea. În: *Revista Ilustrată*, 1898, nr.1, p.1.
95. **, Sciri scolastice de la gimnasiu. În *Raportulu alu XX-lea despre Gimnasiulu superioru Gr.-Cat. românescu din Năseudu pre anulu școlasticu 1888-1889*. Brașov: Tipografia Alexi, 1889, p.96-103.
96. POP, M. *Vicarii năsăudeni* / Ed. Adrian Onofreiu, Lucian Vaida. Cluj-Napoca: Mega, 2014. 236 p. ISBN 978-606-543-491-2
97. BUZILĂ, Ș. O predică a vicaului Marian. În: *Arhiva Someșană*, 1928, nr.9, p.65-78.
98. DAN, A. *Școlile grănicerești năsăudene (1851-1918)*, Cluj-Napoca: Presa Univiersitară Clujeană, 2012. 449 p. ISBN 978-973-595-404-8
99. LUPȘAN, S. coord. „*Virtus Romana Rediviva*”, *Societatea de lectură a elevilor Liceului Grăniceresc*. Bistrița: Editura Fundației „George Coșbuc”, 2002. 422 p. ISBN 973-98983-5-1
100. PLETOSU, G. „O călătorie prin Alsacia-Lorena” de Onisifor Ghibu – 1909. În: *Transilvania*, 1909, nr.IV, p.345.
101. PLETOSU, G. Propunere pentru „Cartea tinerimei adulte din poporul agricultor”. În: *Analele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, V (1905), nr.5, p.250-254.
102. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Direcția Județeană Bistrița-Năsăud, *Fond Reuniunea Română de lectură din Năsăud (Casina)*, dosar 1/ 1868-1903.
103. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Direcția Județeană Bistrița-Năsăud, *Fond Reuniunea Română de cântări Năsăud*, dosar nr. 6/1888-1889, f. 7 r.
104. PLETOSU, G. La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocaziunea sfințirii școlii confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița. În: *Telegraful Român*, 1898, nr.88, p.354-355.
105. ONIȘOR, V.T. Episod din istoria regimentului de graniță dela Năsăud. În: *Revista Ilustrată*, 1902, nr.13, p.3.
106. ONIȘOR, V.T. Episod din istoria regimentului de graniță dela Năsăud. În: *Revista Ilustrată*, 1902, nr.14, p.3.

Prezentat la 10.02.2017